

פרשת בהר תשפ"ד
מתן תורה

ויקרא פרק כה

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשִׁבְתֶּהּ הָאָרֶץ שִׁבְתַּת לִיקְנֹק:

רש"י
(א) **בהר סיני** - מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בתורת כהנים. ונראה לי שכן פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב: (ב) **שבת לה'** - לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית:

שמות פרק יט

(א) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי: (ב) וַיִּסְעוּ מֵרַפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל יְגֵד הַהַר: (ג) וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְקֹנָק מִן הַהַר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאִשָּׁא אַתְּכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי: (ה) וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָל הָאָרֶץ: (ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכְתַּת כְּהֵנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֲלֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְקֹנָק: (ח) וַיַּעֲנֶנּוּ כָל הָעָם וַיִּחָדּוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹנָק נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּע מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנָק: (ט) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִכִּי בָּא אֵלֶיךָ בַּעֲבַר הָעֵצָה בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְּךָ וְגַם בָּדַעְתִּי וְאֲמִינִי לְעוֹלָם וַיִּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנָק: (י) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ אֶל הָעָם וְקַדְשֵׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמַלְתֶּם: (יא) וְהָיוּ נֹכְחִים לְיַוִּם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְקֹנָק לְעִינֵי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי: (יב) וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וְנִגַע בְּקַצְחוֹ כֹּל הַנִּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת: (יג) לֹא תִגַע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֵה אוֹ יִירֶה אִם בְּהֶמָּה אִם אִישׁ לֹא יַחֲוֶה בְּמִשְׁחָה הַיָּבֵל הֵמָּה וְעָלוּ בְּהָר: (יד) וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן הַהַר אֶל הָעָם וַיִּקְדָּשׁ אֶת הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמַלְתֶּם: (טו) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הָיוּ נֹכְחִים לְשַׁלֶּשֶׁת יָמִים אֶל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה: (טז) וַיְהִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִית הַבֶּקֶר וַיְהִי קִלְת וּבִרְקִים וַעֲנַן כַּבֵּד עַל הַהַר וְקַל שֶׁפָּר חֲזַק מְאֹד וַיִּחַרְד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה: (יז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵיתִי הַהַר: (יח) וְהָרַסִי עֵשׂוֹן פָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עֲלָיו יְקֹנָק בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשׂוֹן פָּעֵשׂוֹן הַכַּבָּשָׁן וַיִּחַרְד כָּל הַהַר מְאֹד: (יט) וַיְהִי קוֹל הַשֶּׁפָּר הוֹלֵךְ וְחֲזַק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבַּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: (כ) וַיֵּרֵד יְקֹנָק עַל הַר סִינַי אֶל רֹאשׁ הַהַר וַיִּקְרָא יְקֹנָק לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הַהַר וַיַּעַל מֹשֶׁה: (כא) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה רַד הַעֵד בָּעָם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל יְקֹנָק לְרֹאוֹת וַיִּפֹּל מִמֶּנּוּ רֵב: (כב) וְגַם הַכְּהֵנִים הִנְגָּשִׁים אֶל יְקֹנָק יִתְקַדְּשׁוּ פֶן יִפְרָץ בְּהֶם יְקֹנָק: (כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְקֹנָק לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינַי כִּי אַתָּה הַעֲדַתָּה בְּנֵי לֵאמֹר הַגְּבַל אֶת הַהַר וְקַדְּשֵׁתוּ: (כד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְקֹנָק לֵךְ רַד וְעֲלִית אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכְּהֵנִים וְהָעָם אֶל יְהָרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְקֹנָק פֶּן יִפְרָץ בָּם: (כה) וַיֵּרֵד מֹשֶׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

רש"י
(א) **ביום הזה** - בראש חודש. לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו: (ב) **ויסעו מרפידים** - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה: **ויחן שם ישראל** - כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת: **נגד ההר** - למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח: (ג) **ומשה עלה** - ביום השני. וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר (שמות לד ד) וישכם משה בבקר: **כה תאמר** - בלשון הזה וכסדר הזה: **לביית יעקב** - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה: **ותגיד לבני ישראל** - עונשין ודקדוקין פרש לזכרים. דברים הקשין כגידין: (ד) **אתם ראיתם** - לא מסורת היא בידיכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: **ואשא אתכם** - זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כלם לרעמסס. ואונקלוס תרגם ואשא, ונטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבר דרך כבוד למעלה: **על כנפי נשרים** - כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשית כן, (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהים וגוי' (שם כ) ויבא בין מחנה מצרים וגוי', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם: **ואבא אתכם אלי** - כתרגומו: (ה) **ועתה** - אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות: **ושמרתם את בריתי** - שאכרות עמכם על שמירת התורה: **סגלה** - אוצר חביב, כמו (קהלת ב ח) וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם. כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת: **כי לי כל הארץ** - והם בעיני ולפני כללום: (ו) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים** - שרים כמה דאת אמר (שמואל ב' ח יח) ובני דוד כהנים היו: **אלה הדברים** - המשך <<<

רש"י לשמות פרק יט [המשך]

לא פחות ולא יותר: (ח) **וישב משה את דברי העם וגו'** - ביום המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמד דרך ארץ ממה שלא אמר, הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב: (ט) **בעב הענן** - במעבה הענן וזהו ערפל: **וגם בך** - גם בנביאים הבאים אחריו: **ויגד משה וגו'** - ביום המחרת שהוא רביעי לחודש: **את דברי העם וגו'** - תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו: (י) **ויאמר ה' אל משה** - אם כן, שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם: **וקדשתם** - וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (יא) **והיו נכנים** - מובדלים מאשה: **ליום השלישי** - שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, (שמות כד ד) ואין מוקדם ומאוחר בתורה: **לעני כל העם** - מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כולם: (יב) **והגבלת** - קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: **לאמר** - הגבול אומר להם, השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: **ונגע בקצהו** - אפילו בקצהו: (יג) **ירה יירה** - מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות: **יירה** - יושלך למטה לארץ, כמו (שמות טו ד) ירה בים: **במשך היבל** - כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות: **היבל** - הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה: (יד) **מן ההר אל העם** - מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם: (טו) **היו נכנים לשלשת ימים** - לסוף שלושה ימים, הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות לא הוסיף משה כלום. לשלשת ימים, כמו (פסוק יא) ליום השלישי: **אל תגשו אל אשה** - כל שלושת ימים הללו כדי שיהו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם ישמשו תוך שלשת ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלושה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת: (טז) **בהית הבקר** - מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מצינו ביחזקאל (יחזקאל ג כב) קום צא אל הבקעה וגו', (שם כג) ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד: (יז) לקראת האלהים - מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר (דברים לג ב) ה' מסיני בא, ולא נאמר לסיני בא: **בתחתית ההר** - לפי פשוטו ברגלי ההר. ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית: (יח) **עשן כלו** - אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו תנן כוליה, ולא תרגם תנא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ מפני שהם שם דבר: **הכבשן** - של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר (דברים ד יא) בוער באש עד לב השמים. ומה תלמוד לומר כבשן, לשבר את האוון, מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לבריות סימן הניכר להם. כיוצא בו (הושע יא ו) כאריה ישאג, וכי מי נתן כח בארי, אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשבר את האוון מה שיכולה לשמוע. וכיוצא בו (יחזקאל מג ב) וקולו כקול מים רבים, וכי מי נתן קול למים, אלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, כדי לשבר את האוון: (יט) **הולך וחזק מאד** - מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאוד. ולמה כך מתחלה, לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע: **משה ידבר** - כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא (שמות כ ב) אנכי ולא יהיה לך והקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: **יעננו בקול** - יעננו על דבר הקול, כמו (מלכים א' יח כד) אשר יענה באש, על דבר האש להורידו: (כ) **וירד ה' על הר סיני** - יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (שמות כ יט) כי מן השמים דברתי עמכם. מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם: (כא) **העד בעם** - התרה בהם שלא לעלות בהר: **פן יהרסו וגו'** - שלא יהרסו את מצבם על ידי שתאותם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר: **ונפל ממנו רב** - כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב: **יהרסו** - כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב: (כב) **וגם הכהנים** - אף הבכורות שהעבודה בהם: **הנגשים אל ה'** - להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: **יתקדשו** - יהיו מזומנים להתיצב על עמדם: **פן יפרץ** - לשון פרצה, יהרוג בהם ויעשה בהם פרצה: (כג) **לא יוכל העם** - איני צריך להעיד בהם שהרי מותרין ועומדין הם היום שלושת ימים, ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות: (כד) **לך רד** - והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה: **ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים** - יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה. אמור מעתה, אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': **פן יפרץ בם** - אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ם כשהיא סמוכה במקף משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ: (כה) **ויאמר אליהם** - התראה זו: